

Відгук
отримано
27.09.2023р
Голові спеціалізованої
вченої ради
ДФ.26.133.037
з.п.ч., професор
Сергєєнкової Оксані Павлівні

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ.26.133.037
у Київському університеті імені Бориса Грінченка
доктору психологічних наук, професору,
завідувачу кафедри психології особистості та
соціальних практик
Факультету психології, соціальної роботи та
спеціальної освіти
Сергєєнкової Оксані Павлівні

ВІДГУК

офіційного опонента

Брюховецької Олександри Вікторівни,

докторки психологічних наук, професорки, професорки кафедри психології
та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
про дисертацію

**Пристай Ольги Володимирівни «Психологічні умови формування
управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої
освіти»**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія

1. Актуальність дисертаційного дослідження. В кризових умовах сьогодення загострюється потреба формування і розвитку управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти. Підвищення якості управління освітою є першочерговим завданням в умовах воєнного стану в Україні. Проте, на національному рівні попри значну кількість праць, присвячених проблемі управлінської компетентності, досі не здійснено наукове моделювання процесу формування управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти.

Дисертантка, зважаючи на виконані дослідження управлінської компетентності, позначає цілий ряд нових питань, важливих для сьогодення, що й визначає актуальність дисертаційного дослідження Ольги Володимирівни Пристай.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних).

Ознайомлення з текстом дисертації та змістом публікацій Ольги Володимирівни Пристай дає можливість стверджувати, що виконана робота є вагомим внеском у розуміння змісту поняття управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти. Розкрито сутнісний зміст поняття управлінської компетентності та визначено управлінську компетентність керівників закладів загальної середньої освіти як

особистісний феномен, що має відповідну структуру ключових компетенцій, формується у певних умовах та включає психологічну, теоретичну і практичну готовності керівника до управлінської діяльності в закладі загальної середньої освіти. В межах психолого-педагогічного супроводу розроблена й апробована Програма розвитку управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Результати дослідження Ольги Володимирівни Пристай є важливим внеском у проблему формування управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти. Уточнено структуру поняття управлінської компетентності через розробку професійно-особистісного профілю управлінської компетентності, до компонентів якої включаємо 5 компетенцій: мотивація і орієнтація на розвиток; спроможність до створення безпечного середовища; емоційний інтелект; здатність до співробітництва; організаційна спроможність. Розроблено структурно-процесуальну модель формування управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти, що здійснюється у межах психолого-педагогічного супроводу. Прикладне значення та перспективність отриманих результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть стати основою для підвищення ефективності професійної підготовки й підвищення кваліфікації керівників закладів загальної середньої освіти шляхом впровадження системи організаційно-психологічного супроводу процесу формування управлінської компетентності, розвитку особистісного потенціалу, внутрішніх резервів самореалізації, що є важливим завданням сучасної психологічної науки

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота Ольги Володимирівни Пристай демонструє новий підхід до вивчення умов формування управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти, а також є достатньо інноваційним дослідженням означеної наукової проблеми. Авторкою чітко обґрунтовані основні наукові положення й методологічні позиції дослідження, визначені об'єкт, предмет, мета та завдання, що вирішуються на кожному етапі дослідження. Методи дослідження відповідають поставленим завданням та критеріям валідності та надійності. Загалом, слід відмітити, що О.В. Пристай своєю роботою показала високий рівень кваліфікації, вміння на теоретичному та практичному рівні виконувати поставлені завдання.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Здобувачка засвідчила своє уміння не тільки систематизувати ідеї попередників, але й формулювати самостійні і науково обґрунтовані висновки. Надійність та достовірність результатів дослідження

забезпечувалися адекватним методологічним і теоретичним обґрунтуванням основних положень роботи, системним та послідовним використанням комплексу методів дослідження, що відповідають меті, завданням, об'єкту та предмету дослідження; якісним і кількісним (включно зі статистичним) аналізом отриманих даних.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях¹.

Результати дисертаційного дослідження мають достатньо широку апробацію на міжнародних й всеукраїнських масових наукових заходах та повністю відображені у 13 наукових публікаціях, із них 9 – одноосібні, 3 статті (з них 1 у співавторстві) у виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 10 публікацій (з них 3 у співавторстві), у яких додатково висвітлено результати дисертації. Доробок О. В. Пристай – і презентований у дисертації, і представлений у статтях і тезах за темою дослідження – сприятимуть не лише розвитку їхнього особистісного потенціалу, а й удосконаленню практики їхньої професійної підготовки та підвищення кваліфікації.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу².

Дисертація Ольги Володимирівни Пристай складається з трьох розділів і є повністю завершеною науковою роботою, що містить усі необхідні елементи, розміщені й оформлені згідно з чинними нормами. Це стосується, зокрема, вступу до дисертації, в якому чітко обґрунтовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, сформульовані наукова новизна, теоретичне та практичне значення дисертації.

У першому розділі здійснено теоретичний аналіз проблеми управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти. Проаналізовано наукові підходи до визначення поняття управлінської компетентності керівника закладу загальної середньої освіти в контексті вікової та педагогічної психології, розкрито провідні тенденції наукових розвідок цього питання. Створено професійно-особистісний профіль управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти. Визначені психологічні умови формування управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти, до яких віднесено: мотивацію до опанування необхідних знань, умінь та навичок, наявність та реалізацію індивідуальної траєкторії особистісного розвитку менеджерів освіти, цілеспрямований психолого-педагогічний супровід. Обґрунтовано структурно-процесуальну модель формування управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти.

У другому розділі представлені результати емпіричного дослідження змісту управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти, що лежать в основі профіля управлінської компетентності керівників

закладів загальної середньої освіти. У результаті емпіричного дослідження з'ясовано, що рівень сформованості окремих психологічних властивостей, які складають основу управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти (емоційний інтелект, емпатія, креативне мислення) є недостатнім для здійснення ефективної управлінської діяльності. Визначені особливості реалізації лідерських стратегій керівників в кризових ситуаціях. Констатовано необхідність формувального впливу з метою розвитку емоційного інтелекту, емпатії та креативного мислення керівників закладів загальної середньої освіти.

У третьому розділі висвітлені прикладні аспекти формування управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти. Проаналізовані сучасні технології формування і розвитку управлінської компетентності в освітньому середовищі. Представлена розроблена та апробована Програма психолого-педагогічного супроводу формування управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти метою якої є розвиток ключових властивостей особистості, що лежать в основі управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти, а саме емоційного інтелекту, емпатії та креативного мислення. Програма складається із 5 модулів, що поетапно доповнюють один одного. Результати контрольного етапу психодіагностики, здійсненої після формувального етапу, засвідчили ефективність розробленої Програми психолого-педагогічного супроводу формування управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти.

Основна частина дисертації структурована логічно у відповідності до змісту проведеного дослідження. Матеріали основної частини дозволяють стверджувати, що дисертантці вдалося досягнути мети дослідження, вирішити його завдання та сформулювати цілком обґрунтовані положення, продемонструвавши якісно новий підхід щодо визначення теоретичних і методичних основ формування професійної толерантності у керівників загальноосвітніх начальних закладів, що визначає наукову новизну, важливе теоретичне значення й практичну цінність даного дослідження. Висновки до кожного розділу та підсумкові логічно узагальнюють результати теоретико-експериментального дослідження, відповідають поставленим меті та завданням роботи. Стиль викладу матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій доступний для сприйняття.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації³.

Аналіз тексту дисертації дає підстави стверджувати, що дисертантка дотримувалася вимог академічної доброчесності.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. У дисертаційній роботі представлено широкий аналіз підходів до визначення феномену «лідерство» (с. 118-126). Однак здобувач зупиняється

на доволі скромному визначенні цього поняття «лідерство розглядається як необхідний компонент вищого еволюційного та якісного рівня управління» (с. 117). Виходячи з теоретико-методологічного обґрунтування, викладеного в дослідженні, варто було б надати більш розгорнуте й змістовно точне визначення даного поняття.

2. Наукові висновки, представлені в дисертації, було зроблено на основі результатів дослідно-експериментальної роботи за темою «Розвиток управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти». Варто було б уточнити критерії відбору учасників до експериментальної групи. Як забезпечувалася її сталість та однорідність?

3. До складу психологічних умов формування управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти (на мікрорівні) включено мотивацію до опанування нових знань, умінь і навичок. Пристай Ольга Володимирівна зазначає, що «мотивація до опанування нових знань, умінь і навичок є ключовою умовою ефективного професійного навчання і розвитку дорослих» (с. 52). Доцільно було б детальніше обґрунтувати дане твердження.

4. Одним із завдань дисертаційної роботи здобувача передбачено створення структурно-процесуальної моделі формування управлінської компетентності керівників закладів загальної середньої освіти. Чи може бути застосовано дану модель для формування управлінської компетентності керівників у закладах освіти іншого рівня (фахової передвищої, вищої)?

5. У дисертаційній праці подекуди натрапляємо на окремі стилістичні й технічні огріхи.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Висловлені побажання та зауваження жодним чином не знижують наукової цінності цього актуального, глибокого, самостійного дослідження та викладених у ньому наукових результатів, вони носять дискусійний характер і не можуть вплинути на обґрунтовану вище загальну високу оцінку роботи. Варто наголосити, що дисертація виконана на високому науковому та методологічному рівні. Це цілісне та науково обґрунтоване дослідження, яке характеризується вдалим поєднанням теоретичного обґрунтування та емпіричної перевірки представлених наукових положень. На підставі аналізу тексту дисертаційного дослідження можна констатувати досягнення дисертанткою загальної мети дослідження та повну реалізацію сформульованих у ньому завдань, висновки визначають перспективи подальшої розробки проблеми.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Загалом дисертаційна робота Пристай Ольги Володимирівни «Психологічні умови формування управлінської компетентності керівників

закладів загальної середньої освіти» є самостійним, цілісним, завершеним дослідженням, що відповідає вимогам п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України № 115/30023 03.02.2017 р., а автор дисертації Пристай Ольга Володимирівна заслугоує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія.

Офіційний опонент:

докторка психологічних наук,
професорка, професорка кафедри
психології та особистісного розвитку
ННІМП ДЗВО «Університет
менеджменту освіти»

Олександра БРЮХОВЕЦЬКА

Підпис *Олександри Брюховецької*
САСВІДЧУЮ:
[Signature]